

Διημερίδα «Πίνδου Ανάβασις»

«Ο ορεινός Τουρισμός στη Νότια Πίνδο στη μετα-Covid εποχή»

Λίμνη Πλαστήρα 5&6 Νοεμβρίου 2021

Οργάνωση: Δίκτυο Πίνδος-Δήμος Λίμνης Πλαστήρα- ΑΠΘ-ΚΕΔΕ

«Θρησκευτικός Τουρισμός – Προσκυνηματικές περιηγήσεις»

Εισηγητής: κ.κ. Τιμόθεος Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων

Αξιότιμε κύριε Υπουργέ της Δικαιοσύνης & Εκπρόσωπε του Πρωθυπουργού και της Ελληνικής Κυβερνήσεως

Αξιότιμη κυρία Υφυπουργέ Τουρισμού

Αξιότιμοι κύριοι Αντιπεριφερειάρχες,

Εντιμότατοι Άρχοντες του τόπου,

Κυρίες και Κύριοι Σύεδροι,

κ. Δήμαρχε του Δήμου Λήμνης Πλαστήρα,

Η ευγενική πρόσκλησή σας να παρευρεθώ στη Διημερίδα «Πίνδου Ανάβασις» με θέμα «Ορεινός Τουρισμός στη Νότια Πίνδο στη μετα-COVID εποχή», που συνδιοργανώνεται από το Δίκτυο Πίνδος, τον Δήμο Λίμνης Πλαστήρα, το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και την Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος, περιποιεί ιδιαίτερη τιμή και μου προκαλεί μεγάλη χαρά καθ' όσον παρέχει τη δυνατότητα να αναφερθώ στην προοπτική μιας τουριστικής ανάπτυξης που θα βασίζεται στην προώθηση Προσκυνηματικών περιηγήσεων στα Μοναστήρια, τα Εξωκλήσια και τα Προσκυνήματα της περιοχής μας· που θα βασίζεται, με άλλα λόγια, στην προώθηση του λεγόμενου Θρησκευτικού τουρισμού, του τουρισμού δηλαδή που προσανατολίζεται σε τόπους θρησκευτικού ενδιαφέροντος, οι οποίοι, πέραν της θρησκευτικής σημασίας τους για τους πιστούς, αποτελούν μνημεία υψηλής αισθητικής αξίας, μνημεία που συνδέονται με την ιστορία του τόπου και τον πολιτισμό της τοπικής κοινωνίας, μνημεία που βρίσκονται σε αρμονική σχέση με το ελκυστικό φυσικό περιβάλλον της περιοχής μας.

Οι Προσκυνηματικές περιηγήσεις βρίσκονται στον αντίποδα του μοντέλου του «εύκολου» μαζικού τουρισμού της καλοκαιρινής περιόδου τον οποίο

συναντάμε στις λεγόμενες «δημοφιλείς» περιοχές που ανταποκρίνονται στο μεσογειακό πρότυπο «ήλιος και θάλασσα». Οι θρησκευτικές περιηγήσεις αφορούν σε επισκέψεις και εκδρομές σε τόπους και μνημεία που συνδέονται με τη θρησκευτική κληρονομιά και την Ορθόδοξη Παράδοσή μας. Βέβαια, για την πλειοψηφία του κόσμου, οι επισκέψεις στα μνημεία και στους τόπους θρησκευτικού ενδιαφέροντος, που συνήθως πραγματοποιούνται σε θρησκευτικές εορτές και πανηγύρεις, αποτελούν μάλλον αντισυμβατικές «τουριστικές» επιλογές. Οι συνήθεις επιλογές, άλλωστε, είναι τα τουριστικά ταξίδια αναψυχής και ξεκούρασης, όπου κυριαρχεί το ηδονιστικό και καταναλωτικό στοιχείο.

Σε αντίθεση με τον δημοφιλή τουρισμό, αυτό που κυρίως διακρίνει τις Προσκυνηματικές περιηγήσεις είναι η επιδίωξη των ταξιδιωτών-προσκυνητών όχι απλώς να επισκεφτούν ένα προσκύνημα, όσο το να πραγματοποιήσουν μια εσωτερική διαδρομή αναζήτησης νοήματος και να επιτύχουν μια βαθιά, αυθεντική προσωπική σύνδεση με τον ιερό τόπο τον οποίο επισκέπτονται. Οι ταξιδιώτες-προσκυνητές πάνω από όλα έλκονται από την πνευματικότητα των τόπων προορισμού και συνήθως προετοιμάζονται, συχνά μάλιστα με νηστεία, για την επαφή τους με τους τόπους αυτούς. Επιπλέον, οι ταξιδιώτες-προσκυνητές συμμετέχουν σε θρησκευτικές τελετές που λαμβάνουν χώρα στους τόπους αυτούς και αναπτύσσουν μια προσωπική διασύνδεση με τους ιερείς, τους γέροντες ή τα μέλη της τοπικής ενορίας ή της Μονής. Συνήθως, οι ταξιδιώτες-προσκυνητές επιδιώκουν να δημιουργήσουν σταθερές προσκυνηματικές σχέσεις με τους τόπους που επισκέπτονται, και χαρακτηριστικό του γεγονότος αυτού είναι ότι, στο πέρασμα των χρόνων, επαναλαμβάνουν ξανά και ξανά το ταξίδι τους και συχνά το συνδέουν με σημαντικά περιστατικά του βίου τους, όπως είναι για παράδειγμα η ονοματοδοσία των παιδιών τους. Εν ολίγοις, ο προορισμός του προσκυνηματικού ταξιδιού συχνά μετατρέπεται σε προσωπικό σημείο αναφοράς των προσκυνητών.

Ελπίζω από τα όσα έχουν ήδη ειπωθεί σχετικά με την ειδοποιό διαφορά των προσκυνηματικών περιηγήσεων σε σχέση με το κυρίαρχο τουριστικό μοντέλο να έχει γίνει κατανοητό για ποιο λόγο επιλέγω στην σύντομη εισήγησή μου να χρησιμοποιώ τον όρο «προσκυνηματικές περιηγήσεις» αντί του όρου «θρησκευτικός τουρισμός». Επιτρέψτε μου στο σημείο αυτό να αναφέρω ότι οι προσκυνηματικές περιηγήσεις

αρχίζουν να παίρνουν επίσημη, θεσμική μορφή, στο πλαίσιο της Εκκλησίας της Ελλάδος, πριν από ακριβώς 21 χρόνια. Συγκεκριμένα, στις 23 Νοεμβρίου του 2000, η Ιερά Σύνοδος έκανε δεκτή την πρόταση του αιμνήστου Προέδρου της Αρχιεπισκόπου Αθηνών & Πάσης Ελλάδος κυρού Χριστοδούλου για την ανάγκη δημιουργίας Συνοδικού Γραφείου Προσκυνηματικών Περιηγήσεων, «ίνα αναδείξη τον θρησκευτικόν, ιστορικόν και πολιτισμικόν πλούτον, τον αποτεθησαυρισμένον εν τοις ιεροίς σκηνώμασι της πίστεως ημών, ταις ιεραίς, δηλονότι, Μοναίς και τοις λοιποίς Ιεροίς Προσκυνήμασι της Πατρίδος ημών», όπως χαρακτηριστικά σημειωνόταν στο σχετικό Συνοδικό Εγκύκλιο Σημείωμα.

Η Εκκλησία μας αντιλαμβάνεται ότι η ιδέα των Προσκυνηματικών Περιηγήσεων στηρίζεται σε τέσσερις συγκεκριμένους πυλώνες πάνω στους οποίους εργάζεται συστηματικά το αρμόδιο Συνοδικό Γραφείο. Ειδικότερα:

1. Ο πρώτος πυλώνας αφορά στην ανάδειξη του θρησκευτικού μας πλούτου. Από μόνη της, η διαχρονική ύπαρξη των Ναών, των Μοναστηριών και των Ιερών Προσκυνημάτων που διάσπαρτα κοσμούν τις πόλεις, τα χωριά αλλά και τις ακρότατες περιοχές της χώρα μας είναι δηλωτική της ώσμωσης της Ορθόδοξης πίστες με την ιστορική πορεία του λαού μας και αναδεικνύει την θρησκευτικότητα που τον διακρίνει. Στα Μοναστήρια μας, λοιπόν, οι ταξιδιώτες-προσκυνητές έχουν την εμπειρία της Ορθόδοξης πίστες και παράδοσης. Βεβαίως, καταλυτικής σημασίας για τους προσκυνητές που επιθυμούν την αυθεντική εμπειρία πνευματικότητας του ιερού μνημείου είναι η πνευματική ακτινοβολία, ο γαλήνιος αναστοχασμός και ο αντισυμβατικός, με βάση τα σύγχρονα μέτρα, τρόπος οργάνωσης του βίου των μοναχών που τα λειτουργούν. Με την ευκαιρία μάλιστα της παρουσίας σας στον Συνεδριακό αυτό χώρο, θα σας προέτρεπα να επισκεφθείτε την ξεχωριστής ομορφιάς και ιστορικής σημασίας Ιερά Μονή Κορώνης, που είναι κτισμένη σε περίοπτη θέση σε υψόμετρο 800 περίπου μέτρων, σε μια κατάφυτη από βελανιδιές και καστανιές πλαγιά στην ανατολική πλευρά της Λίμνης Νικολάου Πλαστήρα. Στην Ιερά Μονή Κορώνης είναι εγκατεστημένη αδελφότητα μοναχών η οποία, πέραν των αναστηλωτικών προσπαθειών που έχει αναλάβει, εργάζεται προκειμένου η Μονή να ανακτήσει την παλαιά της αίγλη και να μετατραπεί σε πνευματικό

φάρο της Θεσσαλίας. Οι πατέρες της Μονής, εκτός από τα πνευματικά τους καθήκοντα, παρέχουν φιλοξενία στους προσκυνητές και ασχολούνται με την παρασκευή παραδοσιακών προϊόντων (μοσχοθυμιάματος, καθαρού κεριού και γαλακτοκομικών προϊόντων), σεβόμενοι το περιβάλλον και τις μοναστικές ενασχολήσεις.

2. Ο δεύτερος πυλώνας των προσκυνηματικών περιηγήσεων, όπως τον αντιλαμβάνεται η Εκκλησία μας, αφορά στην ανάδειξη του ιστορικού μας πλούτου. Πλείστα θρησκευτικά προσκυνήματα είναι συνδεδεμένα με την ιστορική πορεία του τόπου μας. Πολυάριθμες είναι οι Ιερές Μονές που διαδραμάτισαν πρωτεύοντα ρόλο στη διατήρηση της εθνικής μας αυτογνωσίας, στην αναχαίτιση των εξισλαμισμών και στη διεξαγωγή του αγώνα του Έθνους μας για την ελευθερία. Επιτρέψτε μου να αναφερθώ και πάλι στην Ιερά Μονή Κορώνης, όπου λειτούργησε σχολή ανώτερου επιπέδου, στην οποία δίδαξαν εξέχουσες προσωπικότητες, όπως ο Αναστάσιος Γόρδιος και ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός. Μια άλλη Ιερά Μονή της περιοχής που διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στους αγώνες του 1821 είναι η Ιερά Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου Σπηλιάς των Αγράφων. Κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα, ο Γεώργιος Καραϊσκάκης έκανε συχνά πολεμικές συσκέψεις και συμβούλια στην Ιερά Μονή, εξαιτίας της ιδιαίτερης στρατηγικής θέσης της. Επιπλέον, στην Ιερά Μονή Παναγίας Σπηλιάς είχε την έδρα της η Επαναστατική Κυβέρνηση στα 1867. Τέλος, και η Ιερά Μονή Μεταμορφώσεως Σωτήρος Βραγκιανών λειτούργησε ως καταφύγιο αγωνιστών του 1821 και ως κέντρο εφοδιασμού στον αγώνα τους.
3. Ο τρίτος πυλώνας των προσκυνηματικών περιηγήσεων κατά την Εκκλησία μας αφορά στην ανάδειξη του πολιτισμικού μας πλούτου. Τα προσκυνηματικά μνημεία έχουν ιδιαίτερη πολιτιστική αξία, αφού διαχρονικά λειτουργούν ως φορείς διατήρησης, παραγωγής και εξάπλωσης του πολιτισμού μας. Η μαρμαρογλυπτική, η ξυλογλυπτική, η ψηφιδογραφία, η αγιογραφία, η υφαντουργία είναι μορφές τέχνης που ευδοκιμούν στα Μοναστήρια μας μετατρέποντάς τα σε κέντρα παραγωγής έργων τέχνης. Βεβαίως, μοναδικής πολιτιστικής και θρησκευτικής αξίας κειμήλια εκκλησιαστικής τέχνης, Ιερατικά άμφια, λειτουργικά σκεύη, ξυλόγλυπτα έπιπλα, παλαίτυπα όσο και σπάνιες

ιστορικές εκδόσεις διασώζονται στα εκκλησιαστικά μουσεία και στις βιβλιοθήκες των Μοναστηριών μας. Επιτρέψτε μου εδώ να σας προτείνω να επισκεφθείτε ένα επιβλητικό μεταβυζαντινό μνημείο, την Ιερά Μονή Παναγίας Πελεκητής, η οποία είναι κτισμένη επάνω σε ένα απότομο και υψηλό βράχωμα (1400μ) της Πίνδου. Ο επισκέπτης, κοιτώντας την Μονή, έχει την αίσθηση ότι αυτή κρέμεται κυριολεκτικά επάνω από τον κόσμο, ενώ κάτω από αυτήν απλώνεται πανοραμικά η άφθαστης ομορφιάς Λίμνη Πλαστήρα. Σας προτρέπω λοιπόν να απολαύσετε τις θαυμάσιες βυζαντινές τοιχογραφίες υψηλής τέχνης, με τις αυστηρές μορφές και τα ζωηρά χρώματα, που διακοσμούν τη Μονή. Οι εν λόγω τοιχογραφίες είναι θαυμαστές κυρίως για την αδρή εκφραστικότητα των εικονιζόμενων Αγίων. Ιδιαίτερα αξιόλογο για τη διακοσμητική του αρμονία είναι και το ξυλόγλυπτο τέμπλο της. Περίπτυστη είναι η θαυματουργός εικόνα της Παναγίας Οδηγήτριας.

4. Ο τέταρτος πυλώνας των προσκυνηματικών περιηγήσεων κατά την Εκκλησία μας αφορά στη διαμόρφωση οικολογικής συνείδησης, στην προώθηση δηλαδή της λεγόμενης «πράσινης ανάπτυξης». Αυτό που διακρίνει τα Μοναστήρια μας δεν είναι απλώς ότι συχνά βρίσκονται σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους αλλά ότι οι μοναχοί και οι μοναχές που τα λειτουργούν δρουν προστατευτικά προς το οικοσύστημα και διάγουν έναν οικολογικό, θα τον χαρακτηρίζαμε, τρόπο ζωής. Επιτρέψτε μου λοιπόν να σας προτείνω να επισκεφθείτε την Ιερά Μονή Γενεσίου της Θεοτόκου Πετρίλου, η οποία βρίσκεται σε υψόμετρο 1400 μέτρων, σε ένα θαυμάσιο φυσικό πλάτωμα στο όρος Βουτσικάκι, και να συνομιλήσετε με μια αδελφότητα η οποία, παρά τις αντίξοες συνθήκες, κατάφερε να κάνει λειτουργικούς και κατοικήσιμους τους χώρους του Μοναστηριού.

Θα ήθελα να ολοκληρώσω την σύντομη αυτή παρέμβασή μου τονίζοντας ότι, λόγω του αυξημένου σημασιολογικού φορτίου που έχουν οι θρησκευτικές περιηγήσεις στους προσκυνητές, είναι κρίσιμης σημασίας η διαφύλαξη της αυθεντικότητας της προσκυνηματικής εμπειρίας από τυχόν φαινόμενα εμπορευματοποίησης. Στην μετά-Covid βέβαια εποχή που διανύουμε, πέραν της διατήρησης της αυθεντικότητας και πνευματικότητας των θρησκευτικών

προορισμών, καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε την πρόκληση της βιωσιμότητας των θρησκευτικών επισκέψεων. Η ανάδειξη και προβολή των προσκυνημάτων μέσω της λεγόμενης «εικονικής περιήγησης» ή και η καταλογογράφηση και ψηφιοποίηση των εκκλησιαστικών και μοναστικών προϊόντων της περιοχής, ώστε να είναι ευκολότερη η αποστολή τους, ίσως να αποτελούν κάποιες από τις εναλλακτικές λύσεις.

Κλείνοντας την εισήγησή μου, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Υπουργό, την κυρία Υφυπουργό και όλους εσάς που είσατε σήμερα εδώ. Σας εύχομαι εκ μέσης ψυχής και καρδιάς, καλή παραμονή στην πανέμορφη περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα. Εύχομαι καλή επιτυχία στις εργασίες σας και ελπίζω η συνάντηση αυτή να αποτελέσει αφορμή για την προώθηση της διασύνδεσης όλων των εμπλεκόμενων φορέων, δηλαδή της Πολιτείας, της Εκκλησίας, των τοπικών αρχών, των θρησκευτικών και πολιτιστικών συλλόγων της περιοχής, των παραγόντων της αγοράς και πρωτίστως της τοπικής κοινωνίας προκειμένου να ενισχυθεί τόσο ο ορεινός τουρισμός όσο και οι προσκυνηματικές περιηγητικές δραστηριότητες στην περιοχή μας.

Σας ευχαριστώ.